

КЊАЖЕВСКО СРБСКА КЊИГОПЕЧАТЊА

Припрема: Др Војин Дреновац

(Prvi deo)

У Београду је 1552. године учињен покушај за оснивање штампарије и оживљавање књижевне делатности у српском народу. Покушај је учинио кнез Радиша Дмитровић. Док је уређај штампарије био на путу, Дмитровић је умро. Штампарију је примио Дубровчанин, Тројан Гундулић који ју је пренео у своју кућу која се налазила негде на Зереку око турске џамије у данашњој улици господар-Јевремовој. Техничке радове у штампарији обављао је игуман Марданије. У тој кући, првој београдској штампарији, штампана је прва београдска штампана књига Четворојеванђеље на дан 4. августа 1552. године. Убрзо је штампарија престала да ради.

Од тада је било више покушаја да се оснује штампарија у Београду. За време аустријске окупације 1730. године митрополит београдско-карловачки Мојсије Петровић (1677-1734) предао је молбу бечком "Хофкригерсрату" да се дозволи српском народу оснивање штампарије у Београду с обзиром на потребе црквених књига, које су дотле с муком преписиване и добијане из Русије. Покушај није успео, али је митрополит Петровић на народном сабору у Београду поново изложио потребу оснивања штампарије. Сабор је његову жељу прихватио и донео одлуку о средствима из којих би се штампарија могла издржавати.

Тек почетком 20-тог века почиње озбиљније да се мисли на оснивање штампарије у Београду. Почетком првог устанка, 1807. године прешао је Србију Доситеј Обрадовић и купио кућу надајући се да ће у њој сместити штампарију. Остварење није дочекао јер је убрзо, 1811. године и умро у Београду. Тек после другог устанка, за време владе кнеза

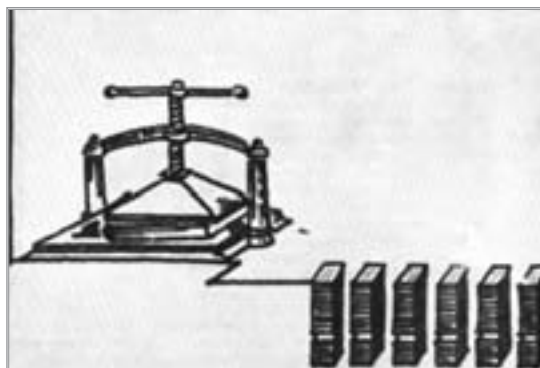
Милоша Обреновића, по доласку у Србију 1821. године Димитрија Давидовића, уредника "Новина србских", идеја о оснивању штампарије понова се покреће. Велики прегалац, образован, и културан, Давидовић је сваку је згодну прилику користио да кнеза Милоша подсети и заинтересује за њу. До дефинитивне набавке штампарије 1831. године било је још

д в а покушаја. Дипломата Михаило Герман, бавећи се у Петрограду 1825. године по државном п о с л у , добио је налог да се распита о условима н а б а в к е штампарије.

По његовом извештају штампарија са допуном слова и две пресе стајала би 29.000 рубаља. Идуће године Герман је добио 36.000 гроша, али набавка није извршена. Други покушај је учинио Вук Ст. Караџић. Обишао је Беч и Лајпциг 1827. године и примио на име путних трошкова 500 талира. По његовом извештају штампарија би коштала 13.000 форинти. Али се ни овог пута није успело.

Хатишерофом од 1830. године, поред разних повластица дата је Србима "власт постављати, у земљи својој печатње књига, болнице за болеснике своје и школе ради воспитанија деце отварати". У вези с тим кнез Милош Обреновић је, између осталог, писао Авраму Петронијевићу и Цветку Рајовићу

који су се у то време налазили у Петрограду државним послом " притом препоручити не изостављам и за печатњу, које јошт у Отечеству немамо, а која нам је толико нужна!.." Бавећи се се шест месеци у Петрограду, депутати су успели да купе штампарију за приближно 10.000 рубаља. У Петрограду су нашили и штампарског мајстора Адолфа

Бермана, родом из Берлина, који је пристао да дође у Србију и да о р г а н и з у ј е штампарију за годину и по дана. Берман је био у прво време и фактор и благajник и управник те штампарије. Цео материјал са штампаријом

стигао је у Београд у пролеће 1831. године.

За смештај штампарије кнез Милош је купио кућу од Хаџи-Николе Брзака, која се налазила преко пута Саборна цркве до кафана "2.". У тој згради штампарија је почела рад 17. марта 1832. године и радила све до краја 1833. године под управом Адолфа Бермана, који је дошао у Београд почетком 1831. године и то - како за њега каже Владимир Јакшић - "у половном героку", а после је носио атилу као какав немеш". Кад је дошао у Србију, није знао српски, али је одмах почео учити. Успеха у томе није имао, а научио је по речима Вука Караџића, псовати и на томе је вероватно остало. Због тога се кореспонденција између Бермана и кнеза Милоша

водила на немачком језику.

Крајем 1832, године кнез Милош је заведе цензуру за штампање књига.

Како је престоница Србије у то време била у Крагујевцу, то су правитељствене потребе, а тако исто и потребе непосредне јаче контроле захтевале да се штампарија пресели у Крагујевац. Према извештају "Новина србских" из тог времена, Штампарија је ремештена да се нађе "како печитељима, тако и Велокој школи при руци". Поред типографских службеника у Крагујевац је прешао и Глигорије Возаревић који је пренео и свој алат и тамо радио на повезивању књига целе зиме 1834. и почетком 1835. године. Пресељена септембра месеца, Државна штампарија је до 1. јануара 1834. године била потпуно инсталирана. Већ првих дана јануара појавио се први број "Новина србских" под уредништвом Димитрија Давидовића. Те су се новине од 1845. године називале "Србске новине". Од 1869. године "Српске новине", а од 1919. године "Службене новине".

Из политичких разлога кнез Милош је преселио Државну штампарију 1835. године из Крагујевца у Београд и сместио је у Поп-Лукиној улици број 14. Зграда је била власништво Штајлехнера бравара са Варош-капије од кога је Правитељство 1845. године купило за 4.800 цесарских дуката. За инспектора типографије кнез Милош је поставио Лазара Арсенијевића - Баталку, историчара и политичара, али се он није могао примити те дужности, па је наименовн Цветко Рајовић, кога је заступао Димитрије Исавиловић док се Рајовић није вратио са пута и узео узео старање о штампарији у своје руке. Штампарија је одмах почела да ради и већ јула 1835. године изашао је у Београду први број "Новина србских". Више година се није знало чија је својина штампарија основана 1831. године. Тек обзнањеним актом бр. 2444 од 12. јула 1835. године види се да је печатња "Књажествено-Србска" и "Правитељствена". Тај акт гласи: "Привилегија Нашој Типографији у Београду. Поводом тим што Наша Типографија к постојењу својој потреби нека премумштва дајемо истој Нашој Типографији ову привилегију, која се у том састоји, да само она може издавати: 1. "Новине Србске"; 2. Календаре; 3. Забавнике; 4. Црквне књиге и 5. Школске књиге. Ово се право Нашој Типографији искључиво даје, тако да горе наведена дела нико други осим Типографије издавати не сме".

Коришћен материјал: Из старог Београда - Живорада Јовановића У следећем броју: Србска књигопечатња - други део

Jovan
CUPIC, D.M.D.
GENERAL DENTISTRY

- ▶ Usađivanje zuba
- ▶ Estetska stomatologija
- ▶ Kompjuterski anestetici
- ▶ Izbeljivanje zuba po pristupačnim cenama
- ▶ Naplaćujemo od vašeg osiguranja

CALL
for appointments:
847.965.8780

8800 N. Lockwood
Skokie IL 60077
p: 847.965.8780
f: 847.967.1429

NO INTEREST
financing
OVER 3, 6, & 12 MONTHS